

พระครูโตกธรรมสาร วัดปากคลอง

ตำนานเล่าขานพระผู้ทรงฦานอภิญา ครูบาอาจารย์ผู้เรืองวิชาาคม

พระครูโตกธรรมสาร วัดปากคลอง

หลวงพ่อโสภ วัดปากคลองบางครก จ.เพชรบุรี พระมหาเถรอาจารย์ที่ชาวเมืองเพชรให้ความเคารพนับถือเป็นอันมาก ท่านเป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดปากคลอง ซึ่งได้จัดสร้างเครื่องรางไว้หลายชนิด เป็นที่โด่งดังเป็นที่รู้จักในยุคนั้น อาทิเช่น พระขรรค์ ปลัดขิก น้ำเต้ากั้นไฟ และยังเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญทางด้าน วิชาโหราศาสตร์ เวชศาสตร์ ไสยศาสตร์ เป็นต้น

ท่านได้ศึกษาศาสตร์ทุกแขนงอย่างจริงจัง และยังสามารถนำมาช่วยเหลือผู้อื่นในโอกาสต่อมา ท่านเป็นผู้มีกตยาคมแก่กล้า มีจิตตานุภาพสูง จึงทำให้ท่านเป็นผู้มีเกียรติคุณมีชื่อเสียงเป็นที่เคารพนับถือของชนทุกชั้นตั้งแต่ราษฎรสามัญชนไปจนถึงข้าราชการผู้ใหญ่ เช่น พระยาสุรพันธุ์เสนีย์ (อิน บุนนาค) หลวงพ่อโสภได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจของท่าน ช่วยเหลือประชาชนในด้านเวชศาสตร์อันเกี่ยวกับการแพทย์แผนโบราณ เป็นต้น ได้ทำประโยชน์

พระครูโศกธรรมสาร

สงเคราะห์ผู้อื่นตลอดมาโดยมิได้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย จนแทบกล่าวได้ว่าวัดปากคลองในสมัยนั้น เปรียบเสมือนโรงพยาบาลของชาวบ้านโดยแท้

หลวงพ่อโสภาท่านได้ศึกษาวิชาการสร้างมีดหมอ (พระขรรค์) นี้มาจากพระอาจารย์สองสำนัก คือ หลวงพ่อคล้าย วัดพระทรง และ หลวงพ่อแหล่ม วัดบางคลี สมุทรสงคราม (ซึ่งต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่วัดจันทร์เจริญสุข) ซึ่งการสร้างพระขรรค์ตามตำราโบราณของท่านนั้น จะต้องใช้ เขาควายเผือก ตายโหง คือ จะต้องถูกยิงตาย ขวิดกันเองตายหรือถ้าถูกฟ้าผ่าตายได้ก็ยิ่งวิเศษ เขาควายเหล่านั้นจะต้องไม่ถูกต้มมาก่อนกล่าวคือ เมื่อควายตายลงก็ต้องฆ่าแหละตัดเขาออกสดๆ และนำเขาควายนั้นมาตัดออกเป็นชิ้นแคะเป็นรูปพระขรรค์ เวลาแคะให้แคะ

รูปหล่อ พระครูโศกธรรมสาร

จากโคนเขาไปหาปลายเขาเป็นทางเดียวตลอด ถ้าแกะทวนเขาแม้แต่ครั้งเดียวก็ใช้ไม่ได้ต้องโยนทิ้งไป ขั้นตอนต่อมาจึงนำพระขรรค์ที่แกะเสร็จแล้วนำมาลงอักขระในที่นี่จะแยกออกเป็นสองลักษณะเพราะเป็นการลงเต็มและย่อ ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เนื่องมาจากพระขรรค์ของหลวงพ่อดีทั้งขนาดใหญ่บูชาประจำบ้านการลงถ้าอันใหญ่จะลงเต็มบทย ถ้าขนาดเล็กจะลงเฉพาะหัวใจพระคาถาเท่านั้น คาถากำกับพระขรรค์ก็มีดังนี้ ให้ตั้งนะโมฯ ๓ จบแล้วตามด้วยพระคาถา "พุทโธปัพพะชยาโน สัพพะศัตรู วินาสสันติ ัมโม ปัพพะชยาโน สัพพะศัตรู วินาสสันติ สัมโหมปัพพะชยาโน สัพพะศัตรู วินาสสันติ"

มีเรื่องเล่ากันว่า...เสื่อขาว ซึ่งเป็นลูกศิษย์หลวงพ่อดีถึงแขวนพระปิดตา และตะกรุดหลวงพ่อดีแต่ไม่ประพฤติตนเป็นคนดี เป็นที่ตำหนิของตำรวจเป็นอย่างมาก อาวุธปืนทั่วไปก็ไม่อาจทำอันตรายเสื่อขาวได้แต่อย่างไร ทางตำรวจจึงมากราบหลวงพ่อดีผู้เป็นอาจารย์เพื่อปรึกษาหาแนวทางในการตัดของเสื่อขาว หลวงพ่อดีท่านจึงกล่าวออกไปว่า ไม่มีอะไรมาตัดของของท่านออกได้ ยกเว้นเพียงอย่างเดียว คือ พระขรรค์หลวงพ่อดี พระผู้เป็นสพรหมิกของท่าน

เพียงรูปเดียว โดยให้ใช้ปลายพระขรรค์เขียนคาถาตามที่ท่านให้ ลงที่ลูกปัด ผลสุดท้ายเสีย
ชาวต้องจบชีวิตการเป็นโจรด้วยเหตุแห่งการล้างอาถรรพ์คัศของโดยพระขรรค์หลวงพ่อโสภ
วัดปากคลองฯอันศักดิ์สิทธิ์นี้ วัตถุประสงค์ของหลวงพ่อโสภไม่ว่าจะเป็นเหรียญพระจันทร์ครึ่ง
เสี้ยว พระขรรค์ ปลัดขิก ผ้ายันต์และวัตถุที่เป็นมงคลอื่น ๆ ลูกศิษย์ลูกหาผู้ใกล้ชิด และ
ประชาชนทั่วไปได้นำไปบูชาพกพาอาราธนาติดตัว ล้วนมีประสบการณ์ปาฏิหาริย์มากมาย
วัตถุประสงค์ของท่านโดดเด่นในเรื่องคงกระพันชาตรี สยบภูตผีปีศาจ เสนียดจัญไรแคล้วคลาด
ปลอดภัย จากภัยพิบัติอันตรายต่างๆ ไม่ว่าจะมาจากน้ำมือของเทวดา มนุษย์และผู้ที่ไม่
ประสงค์ดี ก็มลายหายสิ้นอย่างสิ้นเชิง

ประวัติ พระครูโศกธรรมสาร วัดปากคลอง

โดย นายพิเชษฐ คำดี

หลวงพ่อโสภ วัดปากคลอง เกิด ปี พ.ศ. ๒๔๑๕ ที่บ้านแคววังใหญ่ ตำบลบางครก อำเภอ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี บิดา – มารดา นายพันธ์ นางนาก พันธุ์โพธิ์ทอง อุปสมบท ที่วัดปากคลองบางครก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ มีพระอธิการคล้า วัดปากคลอง เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้รับนามฉายาว่า “สุวณฺโณ”

ประวัติความมีชื่อเสียง หลังจากอุปสมบทแล้วได้เรียนวิปัสสนากรรมฐานในสำนักพระอธิการครุฑ วัดมหาธาตุ ต่อมาไปศึกษาต่อกับพระสุวรรณมุณี (ฉุย) วัดคงคาราม มีความสามารถในด้านจิตรกรรม โหราศาสตร์ การเทศนาและเวชศาสตร์ ศึกษาพุทธาคมกับครูอาจารย์ต่างๆ มากมายหลากหลายวิชา อาทิ หลวงพ่อคล้าย วัดพระทรง และ หลวงพ่อแหลม วัดบางคลี จังหวัดสมุทรสงคราม ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ เจ้าอาวาสวัดปากคลอง เจ้าคณะหมวดบางครก และดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูโศกธรรมสาร ตามลำดับ

วัดถุมงคลที่ขึ้นชื่อ หลวงพ่อโสภกอนุวัตรสร้างวัดถุมงคลตามความเลื่อมใสศรัทธาแห่งประชาชนมากมาย อาทิ พระเครื่องรุ่นเนื้อเกสร และเนื้อชินต่างๆ ตะกรุดจันท์เพ็ญ ตะกรุดจันท์ตรี ตะกรุดสามเพ็ญ ผ้ายันต์ราชสีห์ ผ้ายันต์บัวคว่ำบัวหงาย ปลาตะเพียน น้ำมันมนต์ น้ำเต้ากั้นไฟ แต่ที่ลือชื่อมากที่สุดคือ เหรียญพระจันท์ครึ่งซีก ปี ๒๔๖๐ เนื้อโลหะทองเหลืองและเนื้อชิน กึ่งกลางเหรียญทำเป็นรูปพระจันท์เสี้ยว เนื้อพระจันท์เป็น

พระสุวรรณมุนี (อุย) วัดคงคาราม

<http://www.amuletheritage.com/pdf/a29.pdf>

อุณาโลม ข้างล่างพระจันทร์เขียนคำว่า อุ และพระขรรค์เขาคความเผือก ใช้สำหรับการปราบ
ภูตผีปีศาจ และคุ้มกันอันตราย และปลัดขิกทำด้วยไม้คูน(การะพริก) ตายพรายลงอาคา
ด้วยหัวใจโจร ปลุกเสกเฉพาะในวันเสาร์ มีอานุภาพทางเสน่ห์ และป้องกันสรรพอันตรายร้อย
แปด และปัจจุบันยังเป็นวัตถุมงคลที่ยังได้รับความศรัทธาสูง

หลวงพ่อโสภิต ได้ถึงแก่มรณภาพ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๘๒ รวมสิริอายุ ๖๗ ปี พรรษา
๔๗

เหรียญพระพุทธรชินวงษ์ หลวงพ่อโสภ

เหรียญพระพุทธรชินวงษ์ หลวงพ่อโสภ ที่ระลึกในงานยกช่อฟ้าอุโบสถ วัดปากคลอง (ชาวบ้านเรียกว่า “วัดปากคลองบางครก”) ต.บางครก อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี ในปี พ.ศ.2478 และในปีเดียวกันนั้น หลวงพ่อโสภ ได้รับตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอบ้านแหลม และเป็นพระครูอโศกธรรมสาร (สุวณฺณเถร)

พระพุทธรชินวงษ์ เป็นพระประธานที่หลวงพ่อโสภสร้างขึ้นมา เพื่อแทนพระประธานองค์เดิมที่หล่อด้วยโลหะพร้อมอัครสาวก เมื่อคราวขยายเขตอุโบสถออกไปให้กว้างกว่าเดิม ซึ่งหลวงพ่อโสภพิจารณาเห็นว่า พระประธานองค์เดิมมีขนาดเล็กไม่เหมาะสมกับอุโบสถที่ขยายใหม่ และได้ย้ายพระประธานองค์เดิมประทับในวิหาร

วัดปากคลอง

คัดลอกจาก <https://www.facebook.com/Glutengear/>

วัดปากคลอง เป็นชื่อทางราชการ

ชื่อที่ชาวบ้านเรียกวัดว่า วัดปากคลองบางครก

วัดบ่อทอง เป็นวัดราษฎร์

สังกัด คณะสงฆ์มหานิกาย

ตั้งอยู่ เลขที่ 3 หมู่ที่ 4 ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

วัดตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งเป็นทางแยกของน้ำ 2 ทางทางหนึ่งไปบ้านแหลม และ

อีกทางหนึ่งไปบางตะบูน

มีเนื้อที่ 10 ไร่ 3 งาน 68 ตารางวา

ประวัติความเป็นมา วัดปากคลอง

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงให้ขุดคลองแยกจากแม่น้ำเพชรบุรีตรงกับวัดปากคลอง โดยผ่านวัดเขาตะเคราออกปากอ่าวที่ตำบลบางตะบูนในปัจจุบันนี้ พื้นที่บริเวณที่ขุดคลองจากวัดปากคลองถึงวัดเขาตะเครา เมื่อชาวบ้านลงมือขุดในบริเวณนี้ได้พบครกหินเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านบางครก ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นมา

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง 10.10 เมตร ยาว 17.30 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2468 เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ศาลาการเปรียญ กว้าง 9.60 เมตร ยาว 15.15 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2430 เป็นอาคารไม้ กุฏิสงฆ์ จำนวน 11 หลัง เป็นอาคารไม้ 10 หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ 1 หลัง ด้านการบริหารมีพระภิกษุจำพรรษา 4 รูป มีพระครูโสภิตวัชรโชติ เป็นเจ้าอาวาส

เดิมตั้งอยู่ที่ “บ้านหนองโบสถ์” แล้วย้ายมาตั้งในที่ปัจจุบันด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ดังปรากฏเจดีย์ใหญ่เป็นหลักฐาน วัดปากคลองในปัจจุบัน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชร แม่น้ำเพชรมาแยกเป็นสองสายทางที่หน้าวัดปากคลอง ทางหนึ่งไปบ้านแหลม ทางหนึ่งไปบางตะบูน พร้อมทั้งนั้นตั้งอยู่ที่ตำบลบางครก เลยนิยมเรียกกันว่า วัดปากคลอง

1.อุโบสถ เดิมเป็นโบสถ์ไม้ ภายหลังถูกไฟไหม้สร้างด้วยอิฐถือปูน เป็นอิฐแบบโบราณยาวประมาณเกือบศอก ในสมัยหลวงพ่อโสภ (พระครูโศภธรรมสาร) เป็นเจ้าอาวาสได้ขยายโบสถ์จนถึงเขตเสมาเพื่อจะได้พอทำสังฆกรรมได้สะดวก ด้วยอิฐซีเมนต์ในปี พ.ศ.2468 ดังในปัจจุบัน โบสถ์หลังนี้ได้รับการซ่อมแซมโดยหลวงพ่อสี (พระครูวชิรธรรมโศภิต) ในปี พ.ศ. 2518

พระประธาน ในโบสถ์เดิมมีพระประธานหล่อด้วยโลหะพร้อมด้วยอัครสาวกมีขนาดเล็ก (พระประธานองค์เดิม ขณะนี้อยู่ในวิหารพระพุทธบาท พระอัครสาวก ถูกลักไปแล้วเมื่อหลวงพ่อโสภขยายเขตอุโบสถออกไปให้กว้างกว่าเดิม พิจารณาเห็นว่าพระประธานองค์เดิมมีขนาดเล็ก

พระพุทธชินวงษ์ บนด้านหน้าเหรียญหลวงพ่อโสก

ไม่เหมาะสมกับอุโบสถที่ขยายใหม่ จึงสร้างพระประธานขึ้นใหม่ด้วยปูนปั้นแกนในเป็นไม้สัก ถวายพระนามว่า “พระพุทธชินวงศ์” จนถึง พ.ศ.2500 ในสมัยหลวงพ่อสี ได้จัดหล่อพระประธานขึ้นใหม่ด้วยทองเหลือง แต่พระอัครสาวกยังคงเป็นปูนปั้นตามเดิม

2.ศาลาการเปรียญ สร้างในสมัยหลวงพ่อคล้าเป็นเจ้าอาวาส เป็นศาลาการเปรียญขนาดใหญ่ เดิมมีหลังขวางทางทิศตะวันออก ภายหลังในสมัยหลวงพ่อสี ได้ย้ายหลังขวางมาอยู่ทางทิศตะวันตก ส่วนด้านทิศตะวันออกสร้างเป็นบันไดคอนกรีตไว้แทนตั้งในปัจจุบัน ภายในศาลาการเปรียญมีภาพเขียนบรรยายสุภาษิตต่าง ๆ ฝีมือการเขียนหลวงพ่อโสก (พระครูโศกธรรมสาร)

ภาพวาดภายในศาลาการเปรียญ ฝีมือหลวงพ่อโสภ

3.เจดีย์ เป็นเจดีย์สร้างในสมัยอยุธยา องค์กลางเป็นเจดีย์ไม้สิบสอง ยอดเป็นรูปกลีบบัว 7
ชั้นล้อมรอบด้วยเจดีย์ขนาดเล็กอีก 8 องค์ เป็นเจดีย์ทรงเครื่องอลังการฐานพระเจดีย์ทั้ง 4
ด้านทำเป็นคูกา คล้ายจะประดิษฐานอะไรสักอย่างหนึ่ง เจดีย์นี้ได้รับการซ่อมแซมครั้งใหม่
เมื่อ พ.ศ.2518 ในขณะที่ซ่อมแซมได้พบพระพุทธรูปทองคำในสภาพที่ชำรุด

เจดีย์แม่สีบสอง

อุโบสถ สร้างปีพ.ศ. 2468

หน้าบันอุโบสถ สร้างปีพ.ศ. 2468

สถาปัตยกรรมซุ้มประตูและหน้าต่างของอุโบสถ
ฝีมือช่างชั้นครูเมืองเพชร

พระไตรปิฎก

รูปหล่อเจ้าอาวาสวัดปากคลอง

ภาพถ่ายเจ้าอาวาสวัดปากคลอง

วัดปากคลอง

ชื่อแหล่ง วัดปากคลอง
ที่ตั้ง บ้านวัดปากคลอง ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
เส้นทางเข้าสู่แหล่ง จากจังหวัดเพชรบุรี ไปตามทางหลวงหมายเลข 3176 ประมาณ 8 กิโลเมตรเศษ
วัดจะอยู่ทางขวา

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

สภาพภูมิศาสตร์ ที่ราบริมแม่น้ำเพชรบุรีฝั่งตะวันตก

แหล่งน้ำ แม่น้ำเพชรบุรี

ประวัติ ไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด

หลักฐานทางด้านโบราณคดี

1. **ศาลาการเปรียญ** เป็นอาคารทรงไทย สร้างด้วยไม้ยกพื้นสูง ฝาปะกนลูกฟัก หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องซีเมนต์ทางแหลม มีเครื่องลำยอง

ภายในศาลามีภาพเขียนบนแผ่นไม้ (เดิมคงอยู่ที่แผงคอสอง) ใต้กรอบกระจกแขวนอยู่โดยรอบ จำนวน 24 ภาพ สภาพสมบูรณ์ เป็นเรื่องราวพระปฐมสมโพธิกถา

2. **อุโบสถ** สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2468 เป็นอาคารทรงไทยก่ออิฐถือปูน หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้อง ประดับเครื่องลำยองไม้ หน้าบันและซุ้มประตูหน้าต่าง ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นลงสี ฝีมือช่างชั้นครูของเมืองเพชร หน้าบันด้านทิศตะวันออก ตอนบนเป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณอยู่ในกรอบสามเหลี่ยม ประกอบด้วยลายกระหนก ตอนล่างเป็นภาพเจ้าชายสิทธัตถะทรงม้ากัณฐกะออกบรรพชา มีภาพเทวดาห้อมล้อม หน้าบันด้านทิศตะวันตก ตอนบนเป็นภาพพระพุทธองค์ทรงโปรดปัญจวัคคีย์ ด้านข้างเป็นลายดอกกุหลาบ และกระหนกทางไหล ตอนล่างเป็นภาพเทวดานั่งประนมมือข้างละ 4 องค์ มีแจกันดอกไม้อยู่ตรงกลาง และมีลายดอกไม้ร่วง

ซุ้มประตูด้านหน้าเป็นภาพเทพนม 3 องค์ผุดขึ้นจากดอกบัว มีภาพนกหางยาววงอนประดับลายดอกไม้อย่างของจีน โดยเป็นลายดอกทานตะวันและดอกบานชื่น ส่วนซุ้มประตูด้านหลัง ซุ้มทางขวาเป็นภาพพระนางมัทรีออกไปเก็บผลไม้ในป่า ซุ้มทางซ้ายเป็นภาพชุกกับสองกุมาร ลายประกอบเป็นลายดอกบานชื่นและดอกทานตะวัน

ซุ้มหน้าต่าง มี 10 ซ่อม ซุ้มหน้าต่าง 8 ซ่อม เป็นภาพเทพนมประกอบด้วยลายดอกไม้ ใบไม้ เป็นลายดอกบานชื่นและดอกทานตะวัน มีภาพนกทั้งแบบของจีนและแบบของไทยเข้าประกอบในตัวลายรายละเอียดจะแตกต่างกันไปแต่ละซุ้ม ส่วนซุ้มหน้าต่างอีก 2 ซ่อม เป็นภาพหน้ายักษ์ ลายประกอบเป็นลายดอกบานชื่น

สำหรับลายกรอบประตู กรอบหน้าต่าง เป็นลายกระหนกและลายดอกกุหลาบ และลายที่กรอบตอนล่างตรงกลางหน้าต่างทุกซ่อมเป็นหน้าคนสลับกับหน้ายักษ์

3. **เจดีย์** ตั้งอยู่หน้าอุโบสถ ได้มีการปรับปรุงซ่อมแซม เมื่อ พ.ศ. 2518 เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนฐานสูง แวดล้อมด้วยเจดีย์ทิศอีก 8 องค์

การกำหนดอายุสมัย รัตนโกสินทร์

การประกาศขึ้นทะเบียน ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี วัดในพุทธศาสนา

วันเวลาที่ปฏิบัติงาน สัปดาห์ 13 กันยายน 2539 บันทึก 30 กันยายน 2539

ผู้ปฏิบัติงาน นางสาวพยุ่ง วงษ์น้อย

ที่มาของข้อมูล บัวไทย แจ่มจันทร์. ปูนปั้นลงสี ที่วัดปากคลองเพชรบุรี . ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 สิงหาคม 2529

ภาพประกอบ :

ศาลาการเปรียญ วัดปากคลอง เป็นเรือนไม้ทรงไทย ภายในมีภาพจิตรกรรมบนแผ่นไม้

ภาพเขียนบนแผ่นไม้ ภายในศาลาการเปรียญ วัดปากคลอง เรื่องพระปฐมสมโพธิกถา

ภาพเขียนบนแผ่นไม้ ภายในศาลาการเปรียญวัดปากคลอง เรื่องพระปฐมสมโพธิกถา
มีทั้งสิ้น 24 ภาพ มีตัวอักษรบรรยายใต้ภาพทุกภาพ

ที่มา : ตำนานเล่าขานพระผู้ทรงฌานอภิญญา ครูบาอาจารย์ผู้เรืองวิชาอาคม,

<https://www.facebook.com/550354065120769/> ,

ประวัติหลวงพ่อโสภ วัดปากคลองบางครก,

โพสต์ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2016.

พิเชษฐ คำดี, กระทบวงวัฒนธรรม, <http://www.m-culture.in.th/album/48767> ,

พระครูโศภธรรมสาร (หลวงพ่อโสภ) วัดปากคลอง,

โพสต์ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2554.

Glutengear, <https://www.facebook.com/Glutengear/> , วัดปากคลอง,

โพสต์ 29 สิงหาคม ค.ศ. 2011.

สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, กรมศิลปากร, <https://www.finearts.go.th/> ,

ข้อมูลโบราณสถานวัดปากคลอง อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี,

โพสต์ 30 กันยายน พ.ศ. 2539.

amuletheritage.com